

Boekbespreking

Foka van Loon: „Het eerste gebod”,
2e druk, geb. f4.50. Baarn, Bosch &
Keuning N.V.

Wil men beslist verschil maken tusschen literatuur en lectuur, tusschen roman en verhaal, dan behooren de boeken van F. van Loon ongetwijfeld tot laatstgenoemden. Dit behoeft niets minderwaardigs in te houden, want een goed verhaal is altijd nog beter dan een slechte roman. En „Het eerste gebod” is een boek met tal van deugden. Een der minst goede eigenschappen is juist, dat het soms het air aanneemt van een roman, dat het af en toe literaire allures vertoont en daardoor den eenvoud en natuurlijkheid van het verhaal geweld aandoet. Vooral in de milieu-teekening en de natuurbeschrijvingen, die dikwijls goed zijn, legt de schrijfster het er wel eens te dik op, waardoor deze te mooi en dus niet goed worden.

De hoofdpersoon is volgens de schr. „een ondeugdelijk, karakterloos individu” en de reeks van gebeurtenissen, die aaneengesloten het verhaal vormen, teekent ons ten voeten uit een dronkaard, vrouwenbeul, vloeker, spotter, strooper, brandstichter, bijna-moordenaar, dief en leugenaar. De eenige goede eigenschap die de man bezit, liefde voor zijn dochter, is zóó sterk ontwikkeld, dat zij een ondeugd wordt. Immers, hij verwent het kind zoo erg, dat het een egoïstisch wezen wordt, dat zich stoort aan God noch gebod, en tenslotte in een opvoedingsgesticht terecht komt, om daar te leeren wat de vaderlijke haar onthield. De afgodische vereering voor zijn dochter wordt slecht beloond. Tenslotte komt hij door haar in de gevangenis terecht, waarin hij allang had behooren te zitten, zoodat de lezer de ijskoude houding van het meisje wel kan verontschuldigen met de spreuk: „boontje komt om zijn loontje”.

Goed beschreven is ook de moeder, aanvankelijk een eenigszins achterlijk meisje, in haar huwelijk door de slechte behandeling tot een simpele slavin verworden, eindelijk tengevolge van het afnemen van haar dochter, tot volslagen idioot-zijn vervallen.

In deze trieste figuur werkt echter het geloof en dat verlicht haar somber leven. Overigens is het godsdienstig element gering. Dit komt mee doordat het in Hervormde kringen speelt, waar de orthodoxe predikant niet kan verhinderen dat de goddelooze vader mee ten doopvont komt.

Het genre brengt mee, dat er van psychologie weinig of geen sprake is. De schrijfster laat niets over aan de fantasie van den lezer. Elke karaktertrek wordt eerst beschreven en daarna in een verhaal gedemonstreerd. De stijl is meestal in overeenstemming met het verhaal, genoeglijk gewoontjes, doch soms wat plechtig, waardoor hij niet nalaat tot humorisme over te gaan. Het Drentsche dialect brengt een aparte bekoorlijkheid mee en verzacht eenigermate het platte, dat onafschiedelijk verbonden schijnt aan het boersche milieu.

Foka van Loon kan heel vlot en boeiend vertellen. Haar verhaal is vol afwisseling, heeft een goede climax en een bevredigend slot, al is de oplossing voor fijnproevers niet verantwoord.

Zeeren velen zullen dit boek met groot genoegen lezen en niet ten onrechte. In zijn soort is het heel goed.
Gron.

H. S.

PERSSCHOUW

De vlucht in de fantasie. Of: opium voor het kerkvolk.

De H. Volten schrijft in „De Strijdende Kerk”:

In „De Reformatie” van 8 Mei wordt de brief gepubliceerd, die de Deputaten van onze zusterkerk (Geref. Kerk onderhoudende Artikel 31) gestuurd hebben naar onze deputaten voor samenspreking.

De vraag, die achter de correspondentie tussen beide kerken ligt, is: Hoe vinden wij elkander weer? Hoe kan de scheuring ongedaan worden gemaakt.

Pardon: de eerste vraag is: wat is over en weer als goddelijke regel vastgesteld? En hoe denken we over die regelen? Uit God, of uit de menschen?

Voorts:

Het voorstel, dat nu namens de Geref. Kerk ad Artikel 31 gedaan wordt, luidt aldus:

a. Gij en wij komen in dezelfde week in dezelfde plaats bijeen; onzerzijds geven wij de voorkeur aan Kampen als plaats der samenkomsten.

b. Gij en wij vergaderen afzonderlijk.

c. Onzerzijds stellen wij, die na maandenlange correspondentie, thans vóór alles duidelijke situatietekening begeren, deswege U dagelijks, desverlangd maximaal, vijf vragen, waarop wij U verzoeken binnen vier en twintig uur met „ja” of „neen” te antwoorden; terwijl wij bij deze ons bereid verklaren, in dat geval eenzelfde antwoord te geven op Uwerzijds aan ons tot gelijk maximum te stellen vragen binnen dezelfde termijn.

d. Het zal zowel aan U als aan ons vrijstaan, de te geven antwoorden toe te lichten, welke eventuele toelichting het te geven antwoord zal dienen te vergezellen.

e. Beiderzijds worden vragen en antwoorden met eventuele toelichting volledig gepubliceerd.

We zullen maar niet vallen over het foutieve begin. Jammer alleen, dat de motiveering (van ons stuk) wordt weggelaten.

Daarna:

Als dit voorstel door onze Deputaten wordt aanvaard, kan het alleen omdat we geroepen zijn ook de mantel te laten aan hem, die de rok van ons nemen wil; alleen om de 2 mijlen, die we, naar Jezus gebod, met hem gaan moeten.

Troostelijk woord. De Volten spreekt van roeping. 't Zal dus gebeuren? En anders gaat de Volten zelf aan ons schrijven, en dit puntig?

Verder:

Maar, helaas; dan is er direct al weer iets onzuivers in het onderling verkeer gebracht, iets dat stoot. Maar dat komt, omdat het voorstel zelf, naar mijn mening uitgaat van een onmiskenbaar wantrouwen.

Als er twee mijlen wordt meegegaan, wordt er nooit een tocht gedaan, waarin NIET iets onzuivers is. Evenmin, als we EEN mijl gaan. Evenmin als we heelemaal thuis blijven. En verder: dat wantrouwen doen wij cadeau aan De S. K. We willen duidelijkheid. Want die ontbreekt.

Voorts:

Men wil niet met ons praten, open en eerlijk aan een ronde tafel. Men wil schriftelijk verkeer, althans voorlopig, en dan publicatie.

Het tweede zinnetje verslindt het eerste. Dan:

Dat stoot mij reeds. Er is geen enkele schriftuurlijke grond, om als men verzoeken wil, elkander eerst aan een publieke schandpaal te hangen.

Wil ds V. eens zeggen, of b.v. prof. Greijdanus niet aan de publieke schandpaal gehangen is? (5e, 9e gebod, creatuurlijke grenzen overschrijden)? Vindt hij dat postuum eerherstel noodig is? Ik ook. Maar dan moet ds Volten niet nonsensikale toausten loslaten, doch de feiten laten voor wat ze zijn.

Tot zoover deze week. Het artikel is de moeite van een vervolg waard.

K. S.

Van schoenmakersknecht tot hoogleraar.

De D. v. Dijk schrijft in zijn Geref. Kerkbode voor Groningen nog enkele persoonlijke herinneringen aangaande Prof. Greijdanus:

Ditmaal wil ik, sprekende van mijn ouderlijk huis, iets vertellen van Professor Greijdanus, die verleden Woensdag, 19 Mei, des avonds om half acht, in het Rooms Katholiek Ziekenhuis in Zwolle overleden is.

Het is deze maand negen en vijftig jaar geleden, dus in 1889, dat Seakle Greijdanus als schoenmakersknecht, als „leint”, zoals wij dat in Friesland noemden, bij mijn ouders in huis kwam. Hij was toen pas, op de eerste van de maand, achttien jaar geworden.

Ik zelf was toen nog geen twee jaar oud. — Eigen herinneringen heb ik dus niet. — Maar als in later jaren gesproken werd over de knechts die wij in de loop der jaren hadden gehad, dan werd, naast Geale en Sybren en Freerk en Germ ook genoemd „Seakle”.

En met die „Seakle” was het toch wel iets bijzonders geweest. Hij was toen reeds een man van studie. Zijn slaapplek had hij op zolder.

Maar als hij 's avonds, na een lange werkdag, als de laatste maaltijd binnen was, de zolder opzocht, was dat niet, zoals men van een jonge, gezonde knaap verwacht zou hebben, om onmiddellijk onder de dekens te schieten en de rust te zoeken.

Dan, o zo vaak, bleef Seakle zitten om bij het licht van een klein lampje te studeren.

Ik meen, dat hij in die dagen zich veel bezig hield met Kerkgeschiedenis en dat hij daarbij gebruikte een boek van een zekere Kool. Misschien zijn er onder de oudere lezers nog wel, die vroeger dit boek ook gebruikt hebben. Het ligt voor de hand, dat een baas, als mijn vader was, en een knecht als deze, op „de skammel” (het schoenmakersstoeltje) veel met elkander redeneerden.

Vader was van de „Afscheiding” en Greijdanus was van de „Doleantie”, die in 1889 nog maar pas achter de rug was.

Dat verschil van kerkelijke herkomst was oorzaak van voortdurend debat, waarbij vader de Afscheiding, Seakle de Doleantie verdedigde.

Wat is het toch merkwaardig, dat nu, in de laatste jaren, deze zelfde man zo'n fel strijder is geworden voor de Theologische Hogeschool in Kampen en dat de mensen uit de Afscheiding hem als hun leider aanhingen en volgden.

Men zou kunnen denken, dat dit gevolg is geweest van een verandering bij Prof. Greijdanus.

Toch is dat niet zo.

Maar hierdoor is dat gekomen.

In de kringen van de Afscheiding is men allengs tot het inzicht gekomen, dat het Kerkrechtelijke standpunt, dat indertijd door Kuiper en vooral Rutgers verdedigd werd en dat leiding gegeven had bij de Doleantie —, het juiste, Schriftuurlijke standpunt was.

Maar in de kringen uit de Doleantie heeft men dit standpunt smadelijk verlaten.

Dat is wel heel erg. Als op dit ogenblik de mannen van de Synodale kerken ons het recht op de kerkelijke goederen betwisten, gebruiken zij daarbij precies dezelfde argumenten als waarmee in de dagen van de dolantie, de Hervormden de Dolerenden te lijf gingen.

Zij hebben, in dit opzicht vooral, Kuiper en Rutgers totaal verloochend.

En verder:

Seakle is niet lang bij ons geweest. Een jaar slechts; en dat jaar is nog onderbroken door een periode van ziekte. Kerstmis 1889 zou hij een paar dagen met vakantie naar zijn ouders in Witmarsum. — Lopende legde hij die afstand af. — Hij kreeg onder 't lopen dorst, er

lag sneeuw, en om zijn dorst te stillen begon hij sneeuw te eten. Het schijnt dat zijn ingewanden dit niet konden verdragen. Zo vertelde hij mij nog een paar weken geleden. Het gevolg was, dat hij met een aandoening van de ingewanden thuis ziek kwam te liggen en eerst na enige weken zijn werk kon hervatten.

Mei 1890 ging hij weer in betrekking in Witmarsum. Spoedig daarna kwam hij bij het ophalen van werk voor zijn baas, in aanraking met iemand, ik meen de vrouw van ds Pel van Schraard, die zijn kostelijke aanleg voor studie ontdekte. Zij was een dochter van Dominé van Lingen van Zetten. Van haar heeft hij wat les gehad en na korte tijd werd de weg geopend, waarlangs hij kon ingaan eerst tot de gymnastiale, straks tot de universitaire studie.

En welk een man is deze arme, eenvoudige schoenmakersjongen geworden.

Een grote op het veld van de wetenschap.

Een grote in de kerk des Heeren.

Een grote in het Koninkrijk Gods.

Hij was een man, die niet zichzelf zocht, die nooit leefde voor zijn genoegen. Hij zocht enkel zijn vreugde in iets te mogen doen voor de Heere en voor Zijn Kerk. Zijn werk voor de Heere, dat was hem alles — dat was ook het enige, dat hem bond aan het leven.

Ik had dat al vaak gemerkt. Toen ik dan ook een paar weken geleden, toen hij al zeer ziek was, met hem praatte over het sterven, zei ik tegen hem:

„Professor, dat zal toch wel wat voor u wezen, dat u uw werk los moet laten”.

En weet ge wat hij antwoordde:

„Och”, zei hij, „de commentaren, die ik zou schrijven voor Hottenburg zijn klaar, met de Korte Verklaring bij Kok ben ik klaar; ik ben klaar”.

Zelden heb ik iemand zo over de dood horen praten. Precies als een werkmans, die een bepaalde put werk te doen heeft gekregen en, als hij met zijn put klaar is, zegt: „Nou kan ik naar huis stappen” — zo sprak prof. Greijdanus over het sterven. „De taak, die ik te doen gekregen had is af, nu kan ik wel naar huisgaan”.

Niets, niets van vreze des doods.

Een dag of wat geleden zat Prof. Veenhof bij hem. Hij las aan collega Veenhof iets voor uit een werk, waarmee hij nog bezig was. Hij wilde het oordeel van zijn collega daar wel eens over horen.

Onder het lezen kwam de dokter, Prof. Veenhof vertrok. De dokter onderzocht hem en constateerde, dat het „kanker” was en zeer ernstig. Hij deelde dat, bij het vertrek mee aan de schoonzuster van Professor, die het weer aan hem zelf zegde. Even er over gepraat, Hij wist nu, dat het spoedig sterven zou worden.

Toen liet hij Prof. Veenhof terugkomen, en alsof er niets gebeurd was, zei hij: „Nu, wij waren zover gekomen met lezen, laten wij verder gaan”.

Volkomen rustig.

Zo was hij.

Hij verlangde zelfs zeer naar de hemel.

Toen ik de laatste keer bij hem in huis was, kort voordat hij in het ziekenhuis werd opgenomen, had ik met hem gebeten. Toen ik „amen” had gezegd en wij nog even bij elkander stonden was zijn enige reactie op het gebod: „Ik zou liever willen weggaan dan blijven”.

Zeker, hij was eenswillend met de Heere. Toen in de laatste nacht zijn schoonzuster zei: „Nu zal je spoedig bij Jezus zijn”, antwoordde hij, moeilijk sprekende: „Als het kan, als het kan”, hij bedoelde: „als de Heere het mij vergunt en niet nodig oordeelt, dat ik nog langer lijd”.

Maar nu heeft hij zijn wens verkregen.

Hij is binnen, bij de Heere. Hij is ingegaan tot die hemel-taak, die de Schrift „rust” noemt.

Wij gunnen het hem.

Maar wat onszelf aangaat zijn wij bedroefd. Wij zullen hem zeer missen. God geve ons de genade om dankbaar voor wat Hij ons in deze grote gaf, vertrouwend te gaan in zijn voetsporen, trouw aan de Heere en Zijn Zaak. Dan is de overwinning onze.

Hebbe ieder van ons een ingang als Prof. Greijdanus.

KERKNIEUWS

Tweetal te:

Groningen (Oranjewijk), J. Smelik te Apeldoorn en L. L. v. d. Vliet te Ten Post; (Oosterwijk), drs R. H. Bremmer te Zwolle en L. Selles te Steenwijk.

Beroepen te:

Zuidwilde (Gr.), Smilde, Tiel-Zaltbommel, D. Los. cand. te Voorburg.

Zwolle (als 2e missa, predikant), C. v. Ommen te Wezep. Rotterdam-Zuid, K. Drost te Loppersum. Pieterburen, B. v. Riet, cand. te Goes.

Bedankt voor:

Daarieveen, J. v. d. Zwaag te Buitenpost.

— De G. VISEE. Toen wij Woensdagmorgen Kampen opbelden om te informeren naar den toestand van De Visé, die momenteel in het Ziekenhuis te Kampen ligt, werd ons medegedeeld, dat de toestand zich gelukkig niet meer zoo ernstig liet aanzien, als aanvankelijk het geval was. De Visé was koorts-vrij. Echter zal het nog wel eenigen tijd duren eer De Visé geheel hersteld zal zijn.

— BUITENZORG. Het adres van de kerk van Buitenzorg (Ned. Indië) is thans: Korp. T. Leene, 25.11.11.065, Staf te Inf. Brig. gr. C-Div. „7-Dec.”, Veldpostkantoor Batavia.

— HOUWERZIJL. In het Handboek 1948 staat een fout op blz. 15 bij de gegevens van de kerk van Houwerzijl. Daar staat het adres van de Synodale Kerk en Diaconie. Zoodat de post voor onze Kerk bij hen terecht komt. Laat iedere houder van 'n Handboekje nu even dit veranderen. Adres kerk: M. Pool, E 128, Houwerzijl; adres diaconie: J. H. Klunder, Houwerzijl, post Zoutkamp.

— GRONINGEN. De kerkeraad besloot in principe tot kerkplitsing over te gaan.